

Výstava Mezi kouzly, vírou a pověrou

Ve dnech 30. září – 20. prosince 2024 proběhla v prostorách Galerie Moravské zemské knihovny v Brně výstava nesoucí název *Mezi kouzly, vírou a pověrou. Magie v textech moravského venkova 18. a 19. století*, kterou připravili Anna Grůzová a Martin Drozda, pracovníci z oddělení rukopisů a starých tisků Moravské zemské knihovny. Cílem výstavy bylo ukázat různé projevy magického myšlení na Moravě v 18. a 19. století z pohledu textů, které byly určeny tzv. lidovým čtenářům – primárně tedy lidem, kteří žili na venkově a jejichž život i práce byly úzce provázány s přírodou, zemědělstvím a venkovskou komunitou.

Oblast Moravy byla zvolena proto, že výstava vycházela ze sbírky Moravské zemské knihovny v Brně a díky množství nových akvizic z posledních let bylo možné prezentovat i texty, které dosud nebyly představeny veřejnosti. Zároveň snahou kurátorů výstavy bylo ukázat řadu exemplářů z moravského prostředí, kterým zatím nebyla věnována větší pozornost. Při absenci některých typů textů však byly použity i textové ukázky pocházející z Čech, neboť magické praktiky spojené s užíváním těchto textů byly rozšířené na celém území českých zemí. Zaměření na 18. a 19. století vycházelo zejména ze skutečnosti, že se z tohoto období vlivem narůstající gramotnosti obyvatelstva dochovalo relativně velké množství pramenů z venkovského

prostředí, včetně řady dokumentů z pera samotných obyvatel vesnic. Vystaveny byly jak rukopisy, tak i tisky, zejména v češtině a němčině, přičemž snahou vystavovatelů bylo poukázat na specifika, která se s každým typem produkce pojila. Pozornost se věnovala nejen textům, které podávaly návody k magickým praktikám, nýbrž i těm, které měly podle přesvědčení lidí působit magicky samy o sobě. Tyto texty měly v očích svých uživatelů magickou moc a pomáhaly jim lépe snášet každodenní starosti, ale nabízely i řešení konkrétního problému.

Doprovodný katalog k výstavě, který vyšel pod stejným názvem, je rozdělen do dvou částí. První obsahuje čtyři tematické studie, které se snaží problematiku magie charakterizovat nejprve v obecnějším historickém a společenském kontextu a následně již konkrétněji v rukopisné a tištěné produkci. V úvodní kapitole předkládá Roman Doušek různé kontexty, jejichž prostřednictvím je na magii nahlíženo v odborných kruzích. Pozornost je věnována také jednotlivým typům magií, které ve sledovaném období venkovské obyvatelstvo uplatňovalo, užívaným magickým předmětům a prostředkům, ale také magickým praktikám, specialistům či dobové kritice. Studie Víta Pečka se zaměřuje na intelektuální diskuse o pověrách v době osvícenství a zkoumá značně různorodé názory publicistů, teologů či

kazatelů usilujících o osvětu mezi venkovským obyvatelstvem. Následující dvě kapitoly již představují konkrétní exempláře a způsob jejich magického užívání. Martin Drozda shrnuje projevy magického myšlení v tištěné produkci, která byla tehdy značně limitována cenzurním dohledem. Příspěvek se zaměřuje na různé dobově tolerované tisky (snáře, planetáře, proroctví), modlitební knížku *Oběť před Bohem* a také širokou škálu pověřených kramářských tisků. V závěrečné studii se Anna Grůzová obrací k rukopisné produkci, ve které se vyskytuje magických

praktik nejvíce. Shrnuje hlavní typy rukopisů spojených s magií (modlitební, léčitelské, hospodářské, zaklínací texty), které byly ve venkovském prostředí rozšířené, a upozorňuje také na odlišné cíle těchto textů i různé magické prostředky, které k dosažení požadovaných cílů využívaly.

Druhá část katalogu je tvořena katalogovými hesly, jež přibližují 35 vybraných exemplářů souvisejících s magií, vírou a pověrou v textové kultuře. Nedílnou součástí této části katalogu je i obrazová prezentace představeného exempláře.

Markéta Holubová (Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., Praha)

Tradícia a inovácia na 23. ročníku Medzinárodného filmového festivalu Etnofilm

Filmový festival Etnofilm Čadca vznikol v roku 1980 s cieľom prepojiť dialóg filmárov a etnológov v Československu. História etnografického filmu na Slovensku je s týmto festivalom úzko spojená. V prvom desaťročí existencie festivalu boli jeho súčasťou semináre s búrlivými diskusiami, ktoré sa potom analyzovali na stránkach odborných časopisov. Tak ako sa menila spoločnosť po roku 1990, aj festival prechádzal hrboľatou cestou výšok a poklesov (k histórii Etnofilmu: Zuzana Beňušková – Daniela Jurisová: Slovenský etnografický film na hojdačke. *Biograf* 2022, 1–2: 51–77). Vždy keď hrozil pád, našiel sa niekto, kto ve-

ril v zmysel festivalu a vdýchol mu novú silu a nádej. Svedčí o tom skutočnosť, že sa festival v podobe bienále kontinuálne dožil 23. ročníka. Posledné kritické obdobie prežil Etnofilm počas pandémie. Bol to však výsledok už dlhšie pretrvávajúcej krízy, z ktorej festival vyviedol tím vedený PhDr. Petrom Marákym, jedným z jeho zakladateľov a predsedom prípravného výboru, a Mgr. Art. Kolomanom Galbavým, skúseným kultúrnym manažérom, ktorý sa stal riaditeľom festivalu. Okolo seba sústredili zopár skálnych dobrovoľníčok, ktorým festival nebol ľahostajný. Organizačné zázemie festivalu od roku 2012 robí Krajské